Descoperiri monetare din posibilul centru administrativ roman al exploatării salinifere din zona Ocnelor Mari

Silviu I. PURECE, Ion TUȚULESCU

Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu, Facultatea de Științe Socio-Umane, Muzeul Județean Vâlcea „Aurelian Sacerdoțeanu"
"Lucian Blaga" University of Sibiu, Faculty of Social and Human Sciences, Vâlcea County Museum „Aurelian Sacerdoțeanu"
Personal e-mails: silviu.purece@ulbsibiu.ro, iontutulescu@yahoo.com

Monetary Discoveries from the Possible Roman Administrative Center of Salt Exploitation from Ocnele Mari Region

In the year 2009, after the collapse of some salt mine galleries, the Ocnele Mari authorities decided to build a dam for retaining of the salt water. In this context was found a Roman archaeological site in the point named Downstream from the Dam. In this place we think that there may have been the Roman administrative center of the salt mines from the Ocnele Mari region. The most important building from this site was named L 12. It is a large stone building, 6,70 x 6,70 m, in which was found a large quantity and variety of roman objects. The coins found in the site are chronologically placed from Nerva to Antoninus Pius. It is possible that the end of the coins presence to be in the connections with some military events from the beginning of Commodus' reign.

Keywords: salt, roman coins, Ocnele Mari, roman site, Province Dacia.

În anul 2009, în urma prăbușirii „Câmpului II de sonde" de la Ocnele Mari au fost demarate, în regim de urgență, lucrările pentru ridicarea unui baraj de reținere a saramurii. Cu acest prilej, a fost identificat un sit de epocă romană la Ocnița[1], în punctul denumit *Aval de Baraj*. Cercetările arheologice[2], desfășurate pe o perioadă de aproximativ șase luni, au fost efectuate doar în aval de noul baraj, la est, construit. În amonte, la vest de baraj, s-a format un lac pentru colectarea apelor sărate din zonă. Pentru a cerceta zona au fost trasate șapte secțiuni de diferite dimensiuni și opt casete. În urma cercetării arheologice a sitului, au fost identificate mai multe construcții, marcate cu litera L. Monede au fost descoperite în următoarele contexte: C. 1/V. 1; C. 2; L. 2; L. 4; L. 6; L. 7; L. 8 și L. 12. Având în vedere că demersul nostru vizează, deocamdată, doar descoperirile monetare, vom descrie doar acele complexe arheologice care au avut în inventar astfel de descoperiri.

Din ansamblul complexelor arheologice cercetate, se remarcă un edificiu impresionant, denumit L 12, cu zid realizat din piatră lipită cu lut. Dimensiunile interioare ale acestuia au fost de 6,70 x 6,70 m, grosimea zidurilor fiind pe laturile de sud, est și vest de aproximativ 0,70 m, pentru ca pe latura nordică să avem o grosime mai mare, de aproximativ 0,90 m. Această construcție se deosebește de celelalte identificate în sit prin atât prin dimensiuni, tehnică de construcție, cât și prin inventarul bogat. Datorită faptului că materialul arheologic se află în curs de cercetare, ne rezumăm, în aceste rânduri, să facem doar câteva mențiuni cu caracter general. Astfel, din interiorul clădirii provine o varietate largă de vase ceramice, remarcându-se câteva amfore întregi și fragmentele ceramice cu texte realizate după arderea, obiecte de podoabă și monede.

C. 1 (4 x 4 m). A fost trasată în imediata apropiere a construcției notate L. 1 și în prelungirea S. III. Secțiunea S. III (12 x 2 m) a fost trasată paralel cu Pârâul Sărat, scopul ei, cât şi a casetei C.1, a fost descoperirea în totalitate a L. 1 și a vetrei V. 1 aflată în imediata apropiere a L.1. Moneda descoperită în C.1 se afla lângă această vatră rotundă[3].

C. 2 (4 x 4 m). A fost trasată la est de S. II, având ca scop cercetarea structurii denumită L. 3.

L. 2. Complexul a fost descoperit în S. IV (12,50 x 6

m), suprafață trasată în apropiere de pârâu. Construcția a fost surprinsă pe o distanță de 4,30 m (nord-sud) și 3,50 m (est-vest), forma, cel mai probabil, fiind dreptunghiulară. Pentru a delimita L. 2, a fost trasată o casetă de 4 x 2 m în martorul de sud. L. 2 deține ca amenajare interioară o podină din lut fin amestecat cu tuf dacitic groasă de 5 cm.

L. 4. Identificat alături de L. 3 în S. II (2 x 10 m). Pentru delimitare și cercetate, a fost trasată o nouă secțiune paralelă cu S. II, notată S. II′ (2 x 10 m). Cercetările din aceste două secțiunii au stabilit existența a două niveluri culturale: L. 3 aparține nivelului II, L. 4 - nivelul I. L. 4 de formă dreptunghiulară a fost incendiată, L. 3 suprapunând o mică parte din aceasta.

L. 6. Descoperit în S. I (22 x 2 m), delimitarea noului complex necesitând trasarea unor noi secțiuni (S. I′ și S. I′′) paralele cu prima. Cele trei secțiuni au fost trasate perpendicular pe direcția Pârâului Sărat (orientarea fiind nord-sud). Ca și în cazul lui S. II, alături de complexul menționat a fost identificată și L. 5. Forma și dimensiunile ambelor complexe nu au putut să fie stabilite, succesiunea și stabilirea nivelurilor fiind următoarea: L. 5 = nivelul II; L. 6 = nivelul I.

L. 7. Noul complex a fost identificat în extremitatea nordică a S. I și S.I′, cercetarea lui necesitând trasarea unei noi casete de 8 x 2 m orientată pe direcția nord-sud. L. 7 a fost surprins pe o distanță de 4,30 x 4,30 m, locuința deținând ca și în cazul L. 12 fundații din piatră. Fundațiile locuinței s-au păstrat doar pe latura de est (grosimea zidului era de 0,60 m) și parțial pe latura de nord.

L. 8 . Complexul denumit L.8 a fost cercetată în S. IV (12 x 6 m) și S. IV ′ (10 x 4 m). Alături de L. 8 a fost descoperită și L. 10. Ambele complexe au fost ateliere în perioada lor de existență, în interiorul lor fiind descoperite ca piese: fragmente ceramice, multă zgură și arsură. L. 8 a fost cercetată pe o distanță de 3,60 x 4, 40 m, orientată pe direcția nord-sud.

Trebuie să precizăm, înainte de a prezenta catalogul descoperirilor monetare, că o mare parte dintre ele se află într-o proastă stare de conservare. La această deteriorare profundă a contribuit, probabil, și sarea infiltrată în strat. Este important să ținem cont de această stare a monedelor pentru a înțelege de ce avem greutăți mult mai mici decât în mod normal pentru anumite monede. Mai trebuie menționat și că, din păcate, pentru unele monede nu s-au păstrat informații clare cu privire la locul din sit în care au fost descoperite.

Catalogul monedelor

Nr.	Nominal	Atelier	Catalog	Datare	Axă	Greutate (grame)	Dimensiuni (milimetri)
COPIE BARBARĂ DUPĂ O EMISIUNE A LUI AVGVSTVS							
1[4].	D	ROMA	RIC I, nr.: 297	Originalul datat:19-4 î. Hr.	9	2,21	19x20
Av. CAESAR-AVGVSTVS; cap spre dreapta; Rv. POMPILIAN·III·VIR (în loc de: P PETRON TVRPILIAN III VIR); Pegasus înaintând spre dreapta. Nu este precizat complexul. Moneda este suberată.							
NERVA							
2[5].	D	ROMA	RIC II, nr.: 2	96	12	2,15	18x17
Av. IMP NERVA CAES AVG-P M T R P COS II P P; cap laureat spre dreapta; Rv. CONCORDIA EXERCITVVM; două palme strânse. Complexul L. 12.							

TRAIANVS							
3[6].	DP	ROMA	RIC II, nr.: 653	112-114	6	10,41	26x25
4[7].	DP				?	7,76	29x28
Av. [IM]P T[RAIANO AVG GER] DAC [P M TR P COS VI P P]; Rv. ? Complexul L. 12.							
TRAIANVS?							
5. AS, axa ?, greutatea: 9,46g, dimensiuni: 29x26 mm. Complexul L. 12. 6. AS, axa: 12, greutatea: 8,83 g, dimensiuni: 25x24 mm. Complexul L. 12. 7. AS, axa: 12 ?, greutatea: 9,27 g, dimensiuni: 27,4x26,1 mm. Complexul L. 7. 8. AS, axa: 12 ?, greutatea: 7,46 g, dimensiuni: 26,8x25,1 mm. Complexul L. 4.							
HADRIANVS							
9[8].	S	ROMA	RIC II, nr.: 562a	119-121	6	24,97	37x36
10[9].	AS	?	?	?	6	9,91	29x27
Av. [IMP CAESA]R TRAIANVS HA[DRIANVS AVG]; cap laureat spre dreapta; Rv. ? Complexul L 12.							
HADRIANVS: SABINA							
11[10].	S	ROMA	RIC II, nr.: 401a		6	26,08	32x31
Av. SABINA AVGVSTA HADRIANI AVG P P; Bust drapat spre dreapta; Rv. IVNONI REGINAE / S – C; Iunona stând spre stânga, ținând patera și sceptrul A fost descoperită în C. 2.							

NTONINVS PIVS: FAVSTINA MINOR							
12[11].	D	ROMA	RIC III, nr.: 495a		12	2,93	17x16,5
Av. FAVSTINA-AVGVSTA; bust drapat spre dreapta; Rv. AVGVSTI-PII FIL; Venus în picioare spre stânga ținând-o pe zeița Victoria în mâna dreaptă și sprijinindu-și mâna stângă pe un scut, așezat pe un coif. A fost descoperită în C. 1.							
NEDETERMINABILE							
13. AS, axa: ? , greutatea: 3,55 g (este puternic deteriorat), dimensiuni: 27x26 mm. Complexul L. 12. Emis în perioada dinastiei Iulia-Claudia ? 14. D, axa: 12 , greutatea: 2,88 g, dimensiuni: 20x18 mm. Complexul L 12. A fost probabil emis de către Vespasianus sau Titus. 15. AS, axa: 6 , greutatea: 4,66 g (este puternic deteriorat), dimensiuni: 27x25 mm. Complexul L. 12. A fost probabil emis de către Domitianus. 16. DP, axa: 6 , greutatea: 7,04 g, dimensiuni: 23x22 mm. Complexul L. 12 ?. A fost probabil emis de către Vespasianus. 17. AS, axa: ? , greutatea: 9,98 g, dimensiuni: 27x26 mm. Complexul L. 12. 18. AS, axa: 12 ? , greutatea: 9,02 g, dimensiuni: 32x27 mm. Complexul L. 2. 19. AS, axa: ? , greutatea: 4,68 g (este puternic deteriorat), dimensiuni: 23 mm. Complexul ? 20. AS, axa: ? , greutatea: 6,27 g (este puternic deteriorat), dimensiuni: 23x22 mm. Complexul L. 8 ? 21. AS, axa: ? , greutatea: 7,59 g, dimensiuni: 25x24 mm. Complexul ? 22. AS, axa: ? , greutatea: 7,02 g, dimensiuni: 31x28 mm. Complexul ?							

După cum se poate observa din catalogul monedelor, cele mai multe au fost descoperite în L. 12: 10 monede, la care este posibil să se mai adauge și altele dintre cele ce n-au putut fi asociate în mod sigur cu un complex din cadrul sitului. Restul monedelor au fost descoperite astfel: C. 1 – 1, C. 2 – 1, L. 2 – 1, L. 4 – 2, L. 6 – 1, L. 7 – 1, L. 8 – posibil 1, fără mențiunea locului de descoperire – 4. Trebuie evidențiat faptul că, aproape jumătate din totalul monedelor (45,45%) au ca loc sigur de descoperire complexul L. 12. Acest fapt indică, încă odată, poziția specială a acestui edificiu în ansamblul sitului arheologic, nicio altă amenajare/construcție nu a oferit o cantitate de monede apropiată de standardul impus de L. 12. La momentul actual, se pare că, restul materialului arheologic susține această observație, edificiul denumit L. 12 se constituie într-o piesă centrală din ansamblul sitului, restul complexelor gravitând, probabil, în jurul acestuia.

În ceea ce privește emiterea monedelor, se observă o eșalonare a lor începând de la Augustus[12] și până în perioada domniei lui Antoninus Pius, dacă moneda emisă pentru Faustina II a fost bătută în perioada de domnie a acestuia (încadrarea cronologică în timpul domniei acestuia a emisiunilor pentru Faustina II cu legenda AVGVSTII PII FIL fiind doar presupusă)[13]. Credem că este puțin probabil ca unele dintre monedele nedeterminate, datorită stării proaste de conservare, să se dateze după această perioadă. Acest aspect pare a fi susținut și de starea de uzură și conservare în care se află monedele nedeterminate. Majoritatea monedelor a fost emisă, se pare, în perioada domniilor împăraților Traianus și Hadrianus. Această pondere semnificativă a monedei celor doi împărați pare a indica un vârf al activității în zonă amplasabil cronologic în timpul domniei lui Hadrianus. Trebuie să remarcăm faptul că nu există descoperiri monetare identificate emise în perioada dinastiei severilor, în ciuda faptului că aceste monede sunt prezente în cantități semnificative în siturile de pe teritoriul Daciei Romane[14] și nici din perioada anarhiei militare.

Concluzii

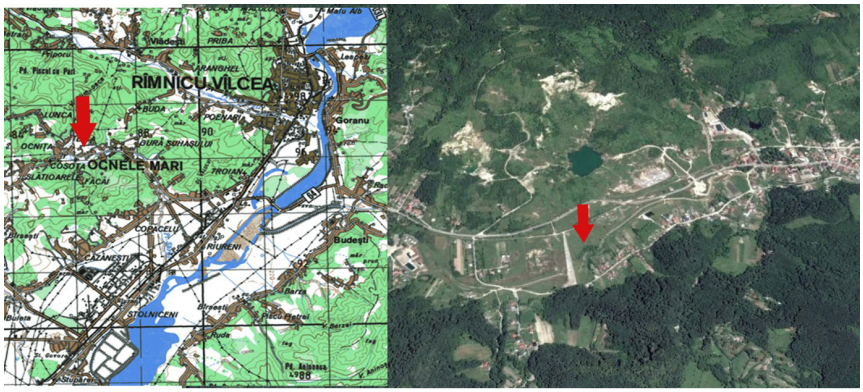
Situația arheologică deosebită identificată în situl de la Ocnița – *Aval de baraj* ne impune luarea în calcul a posibilității de a ne afla în fața *centrului administrativ al exploatării salinifere romane* din regiunea Ocnele Mari. Această ipoteză pare a fi susținută atât e poziționarea

sitului (pe drumul antic al sării care ducea către Valea Oltului, situat de-a lungul cursului Pârâului Sărat, în imediata apropiere a zonelor de exploatare saliniferă), de structura acestuia, cât și de materialul arheologic. Descoperirile monetare, precum și restul materialului arheologic descoperit, se alătură observațiilor arhitectonice și scot în evidență importanța deosebită a edificiului L. 12. Este foarte posibil, credem noi, ca aceasta să fi fost clădirea centrală a complexului administrativ, celelalte clădiri identificate fiind anexe ale acesteia. La susținerea acestei ipoteze funcționării aici a acestui centru administrativ pare să contribuie și faptul că din sit provine o cantitate importantă de ceramică dacică de perioadă romană, folosită, probabil, de lucrători implicați în extragerea sării.

Deși, până la publicarea întregului material arheologic, nu putem indica cu certitudine perioada de funcționare a acestui posibil centru administrativ, putem însă, cu ajutorul descoperirilor monetare, să emitem o părere cu privire la această problemă. Nașterea sitului pare a avea loc la scurt timp după finalizarea cuceririi Daciei, fiind posibil ca edificiul L. 12 să fi fost în uz în timpul domniei lui Traianus. Sigur acesta era utilizat în timpul domniei lui Hadrianus, perioadă în care se derulează importante lucrări edilitare de-a lungul liniei Oltului[15] în scopul consolidării supravegherii și apărării teritoriilor nord-dunărene rămase în componența Imperiului Roman.O prezență semnificativă a monedelor emise de Hadrianus se constată și pentru situl roman de la Stolniceni (*Buridava*), aflat în imediata apropiere[16]. Surprinzătoare este posibila încetarea a prezenței monedei odată cu domnia lui Marcus Aurelius. Chiar dacă acest fenomen nu indică finalul utilizării sitului, trebuie să luăm în calcul o perturbare a activității derulate aici. Nu excludem posibilitatea ca această perturbare să se fi datorat evenimentelor care au dus la ascundere tezaurului de la Râmnicu Vâlcea[17] și încheierea nivelului II de la Stoniceni[18], derulate la începutul domniei lui Commodus[19].

În perioada următoare vom putea cunoaște mai bine acest important sit arheologic, probabil *centrul administrativ al exploatării salinifere romane din regiune Ocnele Mari*, fiind proiectat un program de cercetare și publicare exhaustivă a celorlalte artefacte descoperite.

Planșa I. 1. Localizarea sitului Ocnița-Aval de baraj; 2. Edificiul L 12.

1

2

Planșa II. Monede descoperite în situl Ocnița-Aval de baraj (numerele corespund celor din catalog).

Note:

1. Planșa I. O mare parte din sit a fost distrusă de lucrările executate cu prilejul ridicării barajului.
2. Colectivul de cercetare a fost compus din Mariana Iosifaru-responsabil, Ion Tuțulescu și Claudiu Tulugea.
3. Moneda înregistrată la numărul 12 din catalog
4. Planșa II, 1.
5. Planșa II, 2.
6. Planșa II, 3.
7. Planșa II, 4.
8. Planșa II, 9.
9. Planșa II, 10.
10. Planșa II, 11.
11. Planșa II, 12.
12. Nu excludem ca imitația să fi fost realizată în timpul domniei lui Augustus.
13. RIC III, p. 3.
14. Petac 2010, p. 163.
15. Vlădescu 1986, p. 95.
16. Purece 2007, p. 100.
17. Dumitrașcu 1996, p. 101-102.
18. Bichir 1982, p. 50.
19. Purece 2008, p. 92-95.

Bibliography:

Gh. Bichir, *Cercetări arheologice de la Stolniceni-Râmnicu Vâlcea (I) / Archaeological Researches at Stolniceni-Râmnicu Vâlcea (I), in Buridava*, în *Buridava*, 4, 1982, p. 43-54.

A. Dumitrașcu, *O pușculiță cu denari romani imperiali descoperită la Râmnicu Vâlcea / A Money Pot with Roman Denars discovered at Râmnicu Vâlcea*, în *BSNR* 140-141 (1992-1993), 1996, p. 95-104.

E. Petac, *Aspecte ale circulației monetare în Dacia Romană (106-275 p. Chr.) / Aspects of Monetary Circulation in Roman Dacia (106-275 p. Chr.)*, Wetteren, 2010.

S. I. Purece, *Monede romane descoperite la Buridava romană (Stolniceni, județul Vâlcea) / Roman Coins Discovered at Roman Buridava (Stolniceni, județul Vâlcea)*, în *Monedă și comerț în sud-estul Europei / Coin and commerce in South-East Europe*, I, Sibiu, 2007, p.111-130.

S. I. Purece, *Orizonturile de tezaure din zona de sud a provinciei Dacia -Discuții și ipoteze / Hoard Horizons from the southern part of Province Dacia - Discussions and assumptions,* în *Monedă și comerț în sud-estul Europei / Coin and commerce in South-East Europe*, II, Sibiu, 2008, p. 91-113.

C. M. Vlădescu, *Fortificațiile romane din Dacia Inferior / Roman Fortification from Dacia Inferior*, Craiova, 1986.

Abrevieri bibliografice:

RIC: H. Mattingly, E. A. Sydenham, C. H. V. Sutherland, R. A. G. Carson J. P. C. Kent, *The Roman Imperial Coinage*, I-IX, Londra, 1925-1994.

BSNR: *Buletinul Societății Numismatice Române / Bulletin of Romanian Numismatic Society*, București.

Abrevieri tehnice:

AS-As, D-Denarius, DP-Dupondius, S-Sestertius